
Oikeuden historiasta tulevaisuuden Eurooppaan

Pia Letto-Vanamo 60 vuotta

Toimituskunta
Olli Mäenpää
Dan Frände
Päivi Korpisaari

Kustannustoimittaja
Pipsa Kostamo

Tilausosoite
Suomalainen Lakimiesyhdistys
Kasarmikatu 23 A 17
00130 Helsinki
p. 09 6120 300
f. 09 604 668
toimisto@lakimiesyhdistys.fi
www.lakimiesyhdistys.fi

Kannen kuva: Roland Meinecke / Wikimedia Commons
Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446
ISSN-L 1458-0446
ISBN 978-951-855-338-3

Hansaprint Oy, Vantaa 2014

Sisällys

Pia Letto-Vanamo 60 vuotta. Prof. Pia Letto-Vanamo's 60th Anniversary	VII
<i>Per Andersen – Helle Vogt</i> Vrag, hvaler og kongelig overhøjhed. Forstrandsret i nordisk middelalder	1
<i>Lars Björne</i> Pohjoismaiset oikeustieteelliset aikakauskirjat ja toinen maailmansota ..	15
<i>Yifeng Chen</i> Legal Formalism, Justice and the Judiciary in China	29
<i>Ellen Eftestøl-Wilhelmsson – Anu Bask</i> Is a Harmonised Liability System a Necessary Prerequisite for European Multimodal Transport? The Finnish Logistics Service Providers' Point of View	41
<i>Kaijus Ervasti</i> Neuvotteleminen konfliktinratkaisumenettelynä	51
<i>Dan Frände</i> Åsa Larsson och det förflutna	69
<i>Jaakko Husa</i> Pohjolan oikeus – yhtä perhettä?	77
<i>Teemu Juutilainen – Emilia Korkea-aho</i> Professio ja legitimitetti – mitä virkaa eurooppalaisella juristilla?	89
<i>Jukka Kekkonen</i> Oikeushistoria huipulta huipulle	105
<i>Päivi Korpisaari – Anette Alén-Savikko</i> Tiedonsiirrosta aktiiviseen opiskeluun – tähtäimessä laadukas viestintäoikeuden opetus	119
<i>Toomas Kotkas</i> Suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaalisten oikeuksien lyhyt historia	135
<i>Matti Kunnas</i> Uudistunut valvontamenettely ja sen haaste asianajajan ammattietiikalle	153

<i>Anna-Laura Markkanen – Hannu Nieminen</i> A Crooked Balance of Interests? Comparing Users' Rights in Printed and Electronic Books	163
<i>Heikki E. S. Mattila</i> Oikeudellis-kielellisen dominanssin jatkuvuudesta. Alankomaiden Itä-Intian ja itsenäisen Indonesian oikeus- ja kieliolojen tarkastelua	181
<i>Dag Michalsen</i> Frede Castberg and the Invention of State of Emergency in Norwegian Constitutional Law in the Twentieth Century	201
<i>Tuulikki Mikkola</i> Trust oikeusvertailun kohteena	213
<i>Kjell Å. Modéer</i> Elegi över 1938 års advokater. Om ett par advokater i finlandssvensk och svensk romanlitteratur	223
<i>Olli Mäenpää</i> Hallinto-oikeuden eurooppalainen kodifointi	239
<i>Johanna Niemi</i> Prosessioikeus ja metodin haaste	255
<i>Jaana Norio-Timonen</i> Harmonisaatio ja eurooppalaiset kuluttajavakuutusmarkkinat	261
<i>Kimmo Nuotio</i> Avustettu potilaan itsemurha ja eutanasia	277
<i>Elina Paunio – Suvi Sankari</i> Euroopan unionin tuomioistuin: oikeuden ja politiikan rajapinnassa	295
<i>Jørn Øyrehagen Sunde</i> ”Menneskerettigheter (...) stemmer med rettsfølelsens krav i vår tid”. Eit aktørperspektiv på Dei europeiske menneskerettane sin veg inn i norsk rett	311
<i>Kaarlo Tuori</i> Kansallinen ja ylikansallinen demokratia	327
<i>Kaius Tuori</i> Natseista ja emigranteista oikeustieteen historiassa	341
<i>Terttu Utriainen</i> Historia opettaa rikosoikeustieteilijöitä	359
Kirjoittajat – Authors	367

Harmonisaatio ja eurooppalaiset kuluttajavakuutusmarkkinat

1 JOHDANTO

Eurooppalaisten vakuutusmarkkinoiden sanotaan syntyneen 1.7.1994 eli kaksikymmentä vuotta sitten, jolloin vakuutusyhtiöksiä koskevan lainsäädännön harmonisointi Euroopan yhteisössä kokonaisuudessaan toteutui.¹ Tämä merkitsee muun muassa sitä, että Euroopan unionin alueen vakuutusyhtiö saa kotimaansa viranomaisen myöntämällä toimiluvalla toimia koko unionin alueella ja tarjota koko tällä alueella sellaisia vakuutuksia, joita se toimilupansa mukaan saa myydä.²

Harmonisoinnista huolimatta kuluttajavakuutusten osalta todelliset yhteiset eurooppalaiset vakuutusmarkkinat eivät ole toteutuneet, vaan EU-alueen markkinat ovat edelleen pirstoutuneet kansallisiksi kuluttajavakuutusmarkkinoiksi. Tälle voidaan esittää monenlaisia, esimerkiksi lainsäädäntöön, sosiaaliturvajärjestelmään, yleiseen kulttuuriin tai vakuutus-kulttuuriin liittyviä syitä. Vieras kielikin voi olla merkityksellinen.³ Vastikään näitä syitä on tarkastellut komission asettama asiantuntijatyöryhmä, jonka tehtävänä oli

¹ Harmonisointi on toteutettu lähinnä kolmella ns. vahinkovakuutusdirektiivillä (73/239/ETY, 88/357/ETY, 92/49/ETY) ja kolmella ns. henkivakuutusdirektiivillä (79/267/ETY, 90/619/ETY, 92/96/ETY, konsolidoitu yhdeksi direktiiviksi: 2002/83/EY), ks. esim. *Lehtipuro, Katariina – Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea – Raulos, Ville – Santavirta, Pia: Vakuutuslainsäädäntö*. Neljäs uudistettu painos. Sastamala 2010, s. 16–18. Vakuutusdirektiivit on sittemmin yhdistetty yhdeksi direktiiviksi: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/138/EY, annettu 25 päivänä marraskuuta 2009, vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnan aloittamisesta ja harjoittamisesta (Solvenssi II).

Olen tarkastellut eurooppalaisia kuluttajavakuutusmarkkinoita koherenssin ja fragmentaation näkökulmasta artikkelissani *Legal Coherence as a Prerequisite for a Single European Insurance Market*. Teoksessa Letto-Vanamo, Pia – Smits, Jan (eds): *Coherence and Fragmentation in European Private Law*. Germany 2012, s. 43–58.

² Jälkimmäinen oikeus perustuu nykyisin Solvenssi II -direktiivin 180 artiklaan.

³ Ks. esim. *Lehtipuro et al.* 2010, s. 22–24, *Mäntyniemi, Lea*: Miksi kuluttajavakuutusten sisämarkkinat eivät ole toteutuneet? Teoksessa Sisula-Tulokas, Lena – Luukkonen, Irene – Saario, Marja (toim.): *Kuluttajien vakuutustoimisto ja Vakuutuslautakunta 30 vuotta*. Jyväskylä 2001, s. 157–175, s. 161–163.

ensinnäkin ”suorittaa analyysi, jotta se voi avustaa komissiota sen tarkastellessa, haittaavatko vakuutus sopimusoikeudelliset erot vakuutustuotteiden rajatylyttävää kauppaa”. Toiseksi asiantuntijaryhmän tuli, jos se toteaa, että sopimusoikeudelliset erot saattavat haitata vakuutustuotteiden rajat ylittävää kauppaa, kartoittaa, millä vakuutusaloilla nämä haitat ovat todennäköisesti suurimpia.⁴

Asiantuntijatyöryhmän toimeksiannossa mainitut vakuutus sopimusoikeudelliset erot, nimittäin kansalliset vakuutus sopimuslainsäädännöt, voivat osaltaan haitata rajat ylittävää vakuutustuotteitten kauppaa. Joka tapauksessa ne ovat ehdoton este todellisten eurooppalaisten kuluttajavakuutusmarkkinoiden toteutumiseksi. Tämä johtuu siitä, että vaikka vakuutus yritys vakuutusyhteisölainsäädännön harmonisoinnin ansiosta periaatteessa saa myydä samaa vakuutustuotetta koko EU-alueella, kuluttajavakuutusten osalta näin ei kuitenkaan käytännössä ole, koska vakuutus sopimus ei direktiivimääräyksen mukaan saa ole ristiriidassa vakuutuksenottajan vakinaisen asuinpaikan valtion (henkivakuutuksissa) tai riskinsijaintivaltion (vahinkovakuutuksissa) yleistä etua koskevien säännösten kanssa.⁵ Ongelman ydin on tämä yleisen edun periaate: Vakuutus sopimuksia säännellään edelleen kansallisesti ja kuluttajan suojaksi pakottavin säännöksin, ja tällaista vakuutuskuluttajan suojaksi annettua lainsäädäntöä voidaan ainakin pääsääntöisesti pitää yleistä etua koskevana lainsäädäntönä.⁶ Tämän vuoksi kuluttajavakuutuksen tulee käytännössä yleensä täyttää sen maan vakuutus sopimuslainsäädännön vaatimukset, jossa sitä markkinoidaan, joten samaa kuluttajavakuutusta ei ole mahdollista tarjota koko EU-alueella, vaan vakuutus on sopeutettava aina

⁴ Komission päätös, annettu 17 päivänä tammikuuta 2013, eurooppalaista vakuutus sopimusoikeutta käsittelevän komission asiantuntijaryhmän perustamisesta (2013/C 16/03), 2 artikla. Asiantuntijaryhmän raportti: Final Report of the Commission Expert Group on European Insurance Contract Law (2014) (jäljempänä *Expert Group Report 2014*).

⁵ Nykyisin Solvenssi II -direktiivin 180 artikla.

⁶ Tämän lainsäädännön tarkoituksena sanotaan nykyisin olevan heikomman osapuolen – siis vakuutuksenottajan, vakuutetun ja vakuutuskorvaukseen oikeutetun – suojaaminen tai ainakin kohtuullinen tasapaino vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajapuolen oikeuksien ja velvollisuuksien välillä. Ks. esim. *Basedow, Jürgen – Birds, John – Clarke, Malcolm – Cousy, Herman – Heiss, Helmut – Loacker, Leander D.* (eds.): Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Germany 2009, s. 38–43 (jäljempänä *PEICL 2009*) ja *Fontaine, Marcel: An Academic View*. Teoksessa Heiss, Helmut – Lakhan, Mandeep (eds.): Principles of European Insurance Contract Law: A Mode Optional Instrument. Germany 2011, s. 29–44, s. 35 sekä Expert Group Report 2014, s. 30. Suomen osalta ks. esim. Hallituksen esitys Eduskunnalle vakuutus sopimuslaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 114/1993 vp, s. 12–13.

kunkin valtion vakuutuslainsäädännön pakottaviin säännöksiin.⁷

Voidaan hyvällä syyllä ihmetellä, miten yleisen edun vaatimus ja velvollisuus kansallisten vakuutuslainsäädännön noudattamiseen liittyvät eurooppalaisten kuluttajavakuutusmarkkinoiden rakenteeseen. Syynä on vakuutuksen kaksinaiminen luonne: kuluttajavakuutus on toisaalta sopimus mutta toisaalta joukkomittaisesti myytävä standardoitu tuote. Vakuutuslainsäädäntö ei näin ollen koske vain yksittäisiä vakuutusyhtiöitä ja niihin liittyviä ongelmatilanteita, vaan se on samanaikaisesti myös tuotesääntelyä, joka on otettava huomioon vakuutuslaitteita kehitettäessä ja markkinointistrategioita hiottaessa. Kansalliset vakuutuslainsäädännöt toimivat siis ikään kuin kansallisina tuotestandardeina.

Jotta eurooppalaiset kuluttajavakuutusmarkkinat voisivat todella toteutua, erilaisten kansallisten vakuutuslainsäädännön ongelmien olisi löydettävä jokin ratkaisu. Tarkastelen seuraavassa niitä Euroopan tasolla toteutettuja tai esillä olleita lainsäädännöllisiä toimia, joilla eurooppalaisia kuluttajavakuutusmarkkinoita on pyritty luomaan. Keskityn niihin hankkeisiin, joilla edellä mainittua tuotestandardiongelmaa on pyritty ratkaisemaan, enkä tarkastele toteutettua yhteisölaainsäädännön harmonisointia. Arvioin näiden hankkeiden merkitystä toisaalta vakuutusyhtiöiden ja toisaalta vakuutuslaitteiden näkökulmasta.

Vakuutusyhtiöiden näkökulmasta pulmana on, ettei samaa kuluttajavakuutuslaitetta ole mahdollista myydä koko EU-alueella. Kun seuraavassa puhun eurooppalaisista kuluttajavakuutusmarkkinoista, en tarkoita markkinaa, joka olisi tarjolla olevien tuotteiden puolesta homogeeninen. Puhun markkinasta, joka yksittäisen vakuutusyhtiöiden näkökulmasta olisi Euroopan unionin laajuinen eli jolla yksittäinen vakuutusyhtiö saisi myydä samaa vakuutuslaitetta valtioiden välisistä rajoista välittämättä. Käytännössä osa yrityksistä valitsisi varmaan joka tapauksessa toimimisen vain kansallisilla markkinoilla tai vain joidenkin jäsenvaltioiden alueella.

Vakuutuslaitteiden näkökulmasta vaatimattomampikin kehitys voi olla eurooppalaistumista. Sitä voivat olla vaikkapa ulkomaiset vakuutusyhtiöt

⁷ Esim. Komission tulkitseva tiedonanto: Palvelujen tarjoamisen vapaus ja yleinen etu vakuutuslaitteiden 2000/C 43/03, s. 25–26, *Norio-Timonen, Jaana*: Ulkomaisten ETA-vakuutuslaitteiden kuluttajavakuutuslaitteet Suomen markkinoilla. *Defensor Legis* 2000, s. 452–464, s. 453–456, *Tison, Michel*: What is 'General Good' in EU Financial Services Law? Legal issues of European integration. *Law review of the Europa Instituut, University of Amsterdam*, Vol. 24 (1997), Issue No. 2, s. 1–46, s. 2–4. Kansallisten vakuutuslainsäädäntöjen eroista yleisesti ks. esim. *Expert Group Report 2014*, s. 39–58, henkivakuutuslaitteissa s. 59–71 ja vastuuvakuutuslaitteissa s. 72–83.

tai uudet tuotteet kotimaan markkinoilla tai ulkomaisten tuotteitten helpompi saatavuus. Sitä voi olla myös lisääntynyt tuote- tai hintakilpailu kotimaan markkinoilla. Vakuutuskuluttajalla tarkoitetaan tässä yksityishenkilön ominaisuudessa vakuutusmarkkinoilla toimivaa, ennen muuta vakuutuksenottajaa tai vakuutuksen ottamista suunnittelevaa. Vakuutuslainsäädännöllä pyritään suojaamaan myös vakuutettuja ja vakuutuskorvaukseen oikeutettuja silloinkin, kun he eivät ole vakuutuksenottajina. Luen tässä – hieman epätäsmällisesti – myös heidät vakuutuskulutajiin.

2 VAKUUTUSYRITYKSEN NÄKÖKULMA

Vakuutusyrityksen kannalta vakuutus sopimukseen liittyvä lainsäädännöllinen ongelma siis on, että kansalliset vakuutus sopimuslait toimivat kuluttajavakuutuksissa ikään kuin kansallisina tuotestandardeina. Sama vakuutus tuote ei siksi kelpaa koko EU-alueelle, vaan sitä on milloin hienosäädettävä, milloin kovastikin muokattava kunkin maan markkinaa varten. Jäsenvaltioiden erilaisista vakuutus sopimuslainsäädännöistä aiheutuviin ongelmiin on toki kiinnitetty huomiota jopa jo ennen kuin yhteisö lainsäädännön harmonisointi saatiin valmiiksi, ja niihin on myös vuosikymmenten ajan yritetty löytää ratkaisua. Selvää on ollut sekkin, että tarvitaan nimenomaan vakuutus sopimuslainsäädännön harmonisointia tavalla tai toisella.⁸

Jo vuonna 1979 annetulla ja seuraavana vuonna muutetulla direktiiviehdotuksella tavoiteltiin vakuutus sopimuslain jonkinasteista harmonisointia. Ehdotettu direktiivi ei olisi koskenut kaikenlaisia vakuutuksia, vaan henkivakuutus direktiivien alaan kuuluvat vakuutukset ja myös osa vahinkovakuutuksista olisi rajattu sen ulkopuolelle. Direktiivi ei olisi koskenut varsinaista vakuutus turvan sisältöä vaan vakuutuksen antajan vakuutus sopimusta

⁸ Esim. *Basedow, Jürgen*: An optional European Contract Law and Insurance. Teoksessa van Schoubroeck, C. – Devroe, W. – Geens, K. – Stuyck, J. (eds.): *Over grenzen, Liber amicorum Herman Cousy*. Antwerpen – Cambridge 2011, s. 19–30, s. 20, *McGee, Andrew*: The Single Market in Insurance – Breaking Down the Barriers. Great Britain 1998, s. 79–94, *Reichert-Facilides, Fritz*: Comparative Insurance Contract Law: General Aspects. Teoksessa Heiss, Helmut – Lakhani, Mandeep (eds.), *Principles of European Insurance Contract Law: A Model Optional Instrument*. Germany 2011, s. 109–155, s. 133–139, Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta Eurooppalainen vakuutus sopimus, INT/202, CESE 1626/2004, jota tarkastellaan kirjoituksessa *Clarke, Malcolm A. – Heiss, Helmut*: Towards a European Insurance Contract Law? Recent Developments in Brussels. *Journal of Business Law* 2006, s. 600–607.

koskevaa tiedonantovelvollisuutta, vakuutuksenottajan sivuvelvoitteita, riskin pienenemistä ja sopimuksen lakkaamista. Luonteeltaan direktiivi olisi ollut maksimidirektiivi sikäli, että jäsenvaltio olisi voinut poiketa sen säännöksistä vain, mikäli direktiivissä olisi erikseen niin säädetty. Sen sijaan yksittäisessä vakuutus sopimuksessa olisi voitu sopia vakuutuksenottajan, vakuutetun tai kolmannen, vahinkoa kärsineen kannalta direktiiviä edullisemmista ehdoista.⁹

Muodollisesti tästä hankkeesta luovuttiin lopulta vuonna 1993, koska jäsenmaat – joita oli tuolloin vasta 12 nykyisten 28:n sijaan – eivät löytäneet yhteistä näkemystä siitä, miten vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottaja-puolen edut pitäisi tasapainottaa.¹⁰

Direktiivi olisi toteutuessaan vähentänyt eroja kansallisten vahinkovakuutusta koskevien normien välillä ja siinä mielessä helpottanut yksittäisen vahinkovakuutusyrityksen toimimista useassa eri maassa. Se ei kuitenkaan olisi ratkaissut tuotestandardiongelmia edes vahinkovakuutuksissa, eikä se siis olisi voinut johtaa todellisiin eurooppalaisiin kuluttajavakuutusmarkkinoihin. Arvailujen varaan jää, missä määrin direktiivi olisi käytännössä lisännyt vakuutusyritysten halua myydä vahinkovakuutustuotteitaan ulkomailla.

Ei ole tavatonta, että materiaalisen harmonisoinnin sijaan turvautaan kansainväliseen yksityisoikeuteen.¹¹ Vakuutus sopimus direktiivin epäonnistumisen jälkeen päätettiinkin vakuutustoiminnan eurooppalaistamista jatkaa kansainvälisyksitysoikeudellisin, lainvalintaa koskevin direktiivimääräyksin.¹² Niiden mukaan lakiviittaus ei kuluttajasopimuk-

⁹ Proposal for a Council Directive on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to insurance contracts, Com (79) 355 final. OJ N:o C 190, 28.7.1979, s. 2–6 ja Amendment of the proposal for a Council Directive on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to insurance contracts, Com (80) 854 final. OJ N:o C 355, 31.12.1980, s. 30–39.

¹⁰ Withdrawal of certain proposals and drafts from the Commission to the Council 93/C 228/04. OJ N:o C 228, 24.8.1993, s. 4–16.

¹¹ Ks. esim. *Liukkunen, Ulla*: Oikeuden yhdentäminen ja kansallinen diversiteetti – näkökulma eurooppalaiseen kansainväliseen yksityisoikeuteen ja oikeusvertailuun. *Lakimies* 2010, s. 739–755, s. 744.

¹² Toisen vahinkovakuutus direktiivin 7 artikla (Toinen neuvoston direktiivi 88/357/ETY, annettu 22 päivänä kesäkuuta 1988, muuta ensivakuutusta kuin henkivakuutusta koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta, säännöksistä, joilla helpotetaan palvelujen tarjoamisen vapauden tehokasta käyttämistä, sekä direktiivin 73/239/ETY muuttamisesta), muutettu kolmannen vahinkovakuutus direktiivin 27 artiklalla (Neuvoston direktiivi 92/49/ETY, annettu 18 päivänä kesäkuuta 1992, muuta ensivakuutusta kuin henkivakuutusta koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta sekä direktiivien 73/239/ETY ja 88/357/ETY muuttamisesta) sekä toisen henkivakuutus direktiivin 4 artikla (Toinen neuvoston direktiivi 90/619/ETY, annettu 8 päivänä

sissakaan ole kategorisesti kielletty, mutta sen käyttömahdollisuuksia on voimakkaasti rajoitettu. Ellei lakiviittausta ole, sovellettavaksi tulee yleensä vakuutuksenottajan asuinpaikan laki. Direktiivimääräyksiä on pidetty ongelmallisina.¹³ Siitä huolimatta nämä säännöt on ilman suurempia muutoksia otettu Rooma I -asetukseen¹⁴, ja niin ongelmat kuin kritiikkikin ovat jatkuneet.¹⁵

Voisi ajatella, että koko yleisen edun doktriinin aiheuttama ongelma olisi ratkaistavissa kansainvälisen yksityisoikeuden normein. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Ensinnäkin kansainvälinen yksityisoikeus ei tule sovellettavaksi kansallisiin sopimuksiin, vaan sopimuksella tulee olla liittymiä useampaan kuin yhteen valtioon.¹⁶ Se, että vakuutuksenantajana on ulkomainen vakuutusyrittäjä, ei välttämättä riitä tekemään sopimuksesta kansainvälisluonteista.¹⁷ Voidaan nimittäin hyvällä syyllä sanoa, että esimerkiksi Suomessa toimivan vakuutusyrittäjän kanssa Suomessa tehty palovakuutus sopimus, joka koskee Suomessa sijaitsevaa ja Suomessa asuvan suomalaisen omistamaa kesämökkiä, on kansallinen sopimus, vaikka vakuutuksenantajana olisi tosiasiaa ulkomainen vakuutusyrittäjä. Tällaisessa tapauksessa ulkomainen yritys olisi siis velvollinen noudattamaan toimintatapaan eli Suomen vakuutuslainsäädäntöä.

Toiseksi, siinäkin tapauksessa, että kuluttajavakuutuksissa olisi aina mahdollista tehdä lakiviittausta vakuutuksenantajan kotimaan lakiin, ei liene mahdollista, että jossakin maassa myytäisiin massaluonteisesti sellaista vakuutustuotetta, joka olisi tuon maan vakuutuslainsäädännön vastainen ja jonka ”laillistamisen” edellytyksenä olisi jokaiseen yksittä-

marraskuuta 1990, henkivakuutuksen ensivakuutusliikettä koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta, säännöksistä, joilla helpotetaan palvelujen tarjoamisen vapauden tehokasta käyttämistä, sekä direktiivin 79/267/EY muuttamisesta), sittemmin henkivakuutusdirektiivin 32 artikla (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/83/EY, annettu 5 päivänä marraskuuta 2002, henkivakuutuksesta).

¹³ Ks. esim. *Basedow* 2011, s. 20–21 viitteineen.

¹⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 593/2008, annettu 17 päivänä kesäkuuta 2008, sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I), 7 artikla.

¹⁵ Ks. esim. *Heiss, Helmut*: Insurance Contracts in Rome I: Another recent failure of the European Legislature. *Yearbook of Private International Law* Vol. 10, 2008, s. 261–283.

Lainvalinnasta vakuutus sopimuksissa ks. esim. *Liukkunen, Ulla*: Sopimussuhteita koskeva lainvalinta. *Lietua* 2012, s. 221–234. Vakuutusdirektiivien lainvalintaa koskevista säännöistä ks. esim. *Seatzu, Francesco*: Insurance in Private International Law – A European Perspective. *Great Britain* 2003, s. 131–191.

¹⁶ Pohdintaa liittymistä ks. esim. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskeväksi lainsäädännöksi 44/1987 vp, s. 13.

¹⁷ Näin myös *Lehtipuro et al.* 2010, s. 221.

seen sopimukseen otettava lakiviittaus asianomaisen vakuutusyrityksen kotivaltion lakiin.

Lisäksi on huomattava, että vaikka vakuutuksenantaja sisällyttäisi kuluttajavakuutus sopimuksiinsa lakiviittauksen oman maansa vakuutus sopimuslainsäädäntöön, kuhunkin vakuutus sopimukseen voitaisiin silti soveltaa välittömästi sovellettavien säännösten periaatteen eli ns. positiivisen *ordre public* -periaatteen mukaisesti asianomaisen kuluttajan kotivaltion vakuutus sopimuslain niitä säännöksiä, joita voidaan pitää kansainvälisissä yhteyksissä pakottavina. Se, että jokin säännös on kansallisesti pakottava, ei välttämättä merkitse, että se on myös kansainvälisessä yksityisoikeudessa tarkoitettulla tavalla pakottava. Näin ollen päädyttäisiin lakiviittauksesta huolimatta siihen, ettei vakuutusyrityksen kotimaan vakuutus sopimuslainsäädäntö tulisi ainakaan kokonaisuudessaan sovellettavaksi.¹⁸

Todellisten eurooppalaisten kuluttajavakuutus markkinoiden luominen edellyttää siis yhteistä eurooppalaista vakuutus sopimuslakia. Kariutuneen vakuutus sopimuslakidirektiivihankkeen jälkeen uutta yritystä vakuutus sopimuslainsäädännön harmonisoinniksi ei Euroopan unionissa kuitenkaan ole tehty. Ajatus siitä, että vakuutus sopimuslain harmonisoinnin kokoinen hanke toteutettaisiin virkamiesvoimin tavanomaisena EU-normihankkeena, ei ole kovin realistinen.

Konkreettinen pohja keskustelulle yhtenäisestä eurooppalaisesta vakuutus sopimuslaista on tällä hetkellä *Principles of European Insurance Contract Law* (PEICL), joka on lain muotoon laadittu ehdotus eurooppalaiseksi vakuutus sopimuslaiksi. Sen on laatinut eri maiden vakuutus oikeuden tutkijoiden muodostama akateeminen työryhmä (Project Group ”Restatement of European Insurance Contract Law”). Ensimmäinen PEICL-versio on julkaistu vuonna 2009.¹⁹ Laajennettu versio on sittemmin saatu valmiiksi, ja se on tarkoitus julkaista vuoden 2015 alussa.

Professori *Fritz Reichert-Facilidesin* johdolla vuonna 1999 aloittanut ja vuodesta 2003 professori *Helmut Heissin* puheenjohtolla toiminut

¹⁸ Ks. esim. *Liukkunen* 2012, s. 29–36, *Norio-Timonen, Jaana*: Vakuutuksenantajan vastuu vakuutus tapahtumasta. Jyväskylä 2003, s. 123–132.

¹⁹ *Basedow, Jürgen – Birds, John – Clarke, Malcolm – Cousy, Herman – Heiss, Helmut – Loacker, Leander D.* (eds.): *Principles of European Insurance Contract Law* (PEICL). Germany 2009. Periaatteet ovat saatavilla myös työryhmän kotisivulla <http://www.restatement.info/> sekä englanniksi (virallinen versio) että erikielisinä käännöksinä, muun muassa ruotsiksi. Tammikuussa 2010 pidetyssä konferenssissa esitetyt eri tahojen näkemykset PEICL:stä on julkaistu teoksessa *Heiss, Helmut – Lakhan, Mandeep* (eds.): *Principles of European Insurance Contract Law: A Mode Optional Instrument*. Germany 2011.

PEICL-työryhmä ei kuulu EU:n viralliseen organisaatioon, vaan se on yksi niistä viime vuosikymmeninä syntyneistä, kokonaan tai osaksi akateemisista ryhmistä, jotka ovat ryhtyneet oikeusvertailuun perustuen laatimaan jotakin oikeudenalaa koskevia periaatteita tai mallilakia.²⁰

Ehkä tunnetuin näistä ryhmistä on tanskalaisen professori *Ole Landon* johdolla toiminut työryhmä, niin kutsuttu Lando-komissio, joka on laatinut eurooppalaiset sopimusoikeuden periaatteet (Principles of European Contract Law, PECL).²¹ Sopimusoikeuden kehittäminen tutkijavoimin ja oikeusvertailevaan tutkimukseen perustuen ei rajoitu yksinomaan EU:n piiriin tai Eurooppaan yleensänsäkään.²²

Akateemisten norminlaadintahankkeiden asema Euroopan unionissa muuttui vuonna 2005, kun EU:n niin sanotun kuudennen tutkimuksen ja teknologian kehittämisen puiteohjelman piirissä perustettiin yli 150 tutkijaa käsittävä Euroopan sopimusoikeuden verkosto (Common Principles of European Contract Law, Network of Excellence (CoPECL)).²³ Verkoston tehtäväksi annettiin eurooppalaisen sopimusoikeuden yhteisen viitekehyksen (Common Frame of Reference, CFR) laatiminen.²⁴ PEICL-työryhmä oli yksi

²⁰ Olen ollut työryhmän jäsen vuodesta 2005 alkaen. Ks. työryhmän tavoitteista, työstä ja jäsenistä tarkemmin työryhmän kotisivulla <http://www.restatement.info/> sekä esim. *Clarke – Heiss* 2006, *Heiss, Helmut*: Towards a European Insurance Contract Law: Restatement – Common Frame of Reference – Optional Instrument?, Internationale Juristenvereinigung Osnabrück. Jahresheft 2006, s. 1–17, s. 1–9, *Dufwa, Bill W.*: Principer för europeisk försäkringsavtalsrätt (PEICL). Juridisk Tidskrift 2010–11, s. 351–381, *Norio-Timonen, Jaana*: Vakuutuslainsäädännön harmonisoinnilla kohti eurooppalaisia kuluttajavakuutusmarkkinoita. Teoksessa *Sisula-Tulokas, Lena – Luukkonen, Irene – Saario, Marja* (toim.): Kuluttajien vakuutustoimisto ja Vakuutuslautakunta 35 vuotta. Tampere 2006, s. 69–82.

PEICL-työryhmän kotisivuilla on myös luettelo PEICL-ehdotusta koskevista julkaisuista sekä viittauksia vakuutuslainsäädännön harmonisointia ja eri maiden vakuutuslainsäädännön koskevaan kirjallisuuteen ja muuhun aineistoon.

²¹ *Lando, Ole – Beale Hugh* (eds): Principles of European Contract Law. Parts I and II. The Netherlands 2000, *Lando, Ole – Clive, Eric – Prüm, André – Zimmermann, Reinhard* (eds): Principles of European Contract Law. Part III. The Netherlands 2003. Myös esimerkiksi vahingonkorvausoikeuden alalla on tehty tällaista työryhmyötä, ks. esim. *Dufwa, Bill W.*: Integration genom fristående akademiska grupper. Europarättslig tidskrift 2006, s. 307–331.

²² Tässä yhteydessä kannattaa mainita UNIDROIT'n (International Institute for the Unification of Private Law) piirissä laaditut kansainvälistä kauppaa koskevat periaatteet (Principles of International Commercial Contracts). Periaatteet on julkaistu vuonna 1994, ja niiden uusin versio on vuodelta 2010. Periaatteet ovat saatavilla osoitteessa <http://www.unidroit.org/>.

²³ Verkoston kotisivut ovat osoitteessa <http://www.copecol.org>.

²⁴ *Von Bar, Christian – Clive, Eric* (eds.): Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Vol. 1– 6.

verkoston työryhmistä. Verkostoon liittynyt rahoitus on sittemmin päättynyt, eikä työryhmän jäsenyys verkostossa merkinnyt millään muotoa sitä, että Euroopan unioni olisi jollakin tavoin sitoutunut ottamaan työryhmän työn tulokset huomioon omassa lainsäädäntötyössään.

PEICL on siis lain muotoon laadittu työryhmän ehdotus eurooppalaiseksi vakuutus sopimuslaiksi. Kansallisten vakuutus sopimuslakien tavoin se asettaa ne puitteet, joissa vakuutusten ja laajasti ymmärrettynä vakuutus sopimussuhteen hoitamisen tulee pysyä. Vaikka PEICL-työryhmän jäsenet tulevat eri maista, he eivät ole toimineet kotivaltioittensa kansallisten intressien puolustajina. Sen sijaan PEICL:n laadinnassa on ollut tavoitteena parhaan mahdollisen eurooppalaisen vakuutus sopimuslain laatiminen siitä riippumatta, vastaavatko siinä omaksutut ratkaisut esimerkiksi jossakin tai useimmissa työryhmän jäsenten kotivaltioissa tai vaikkapa EU-alueella yleisimmin käytössä olevia ratkaisuja. Tavoitteena ei myöskään ole ollut eurooppalaisten vakuutus sopimuslakien jonkinlainen keskiarvo tai yhteinen minimitaso. Pyrkimyksenä on ollut saada aikaan yhtenäisen kokonaisuuden muodostava hyvä normisto, johon on poimittu hyväksi havaittuja ratkaisumalleja eri maista sekä kehitetty tarpeen mukaan uusia ratkaisuja.²⁵ PEICL:n säännökset on tarkoitettu kuluttajasopimuksissa pakottaviksi niillä suojattujen tahojen eduksi (artikla 1:103), ja lisäksi muutamit artikkelit ovat pakottavia.²⁶ Pakottavuus on välttämätöntä, jotta sekä harmonisointitavoite että kuluttajansuojatavoite toteutuisivat.²⁷

Mikäli PEICL:stä haluttaisiin tehdä yhteiseurooppalainen vakuutus sopimuslaki, voitaisiin periaatteessa käyttää direktiivitietä, niin kuin niin monessa muussakin harmonisointihankkeessa. Jotta erilaisten kansallisten vakuutus sopimuslakien ongelma saataisiin poistetuksi, direktiivin tulisi olla luonteeltaan maksimiharmonisointidirektiivi, jolloin siitä ei voitaisi poiketa mihinkään suuntaan. Yhtenäisen eurooppalaisen vakuutus sopimuslain tavoittelun kannalta ongelmaksi voisi nousta se, että kansalliset implementoinnit saattaisivat johtaa kovin erilaisiin tuloksiin eri EU-maissa, jolloin yhtenäinen eurooppalainen normisto jäisi sittenkin saavuttamatta. Vakuutus sopimusdirektiivi merkitsisi myös sitä, että kansalliset vakuutus-

Germany 2009.

²⁵ Työryhmän nimi ”Restatement Group” on siinä mielessä harhaanjohtava, että kyseessä ei ole *restatement* sanan amerikkalaisessa merkityksessä, siis kuvaus voimassa olevasta oikeudesta.

²⁶ Ks. <http://www.restatement.info/>, *Way of Working and Goals*.

²⁷ PEICL 2009, s. 36–43 ja *Heiss* 2006, s. 5.

sopimuslainsäädännöt korvautuisivat implementoidulla direktiivillä. Voi olla, että jäsenvaltiot eivät olisi kovin innostuneita tällaisesta hankkeesta.

Vakuutuslainsäädännön vastaus tähän ongelmaan on valinnainen instrumentti (optional instrument), joka toteutettaisiin EU:ssa asetuksella. Asetus ei kuitenkaan korvaisi kansallisia vakuutuslainsäädäntöjä, vaan se olisi uusi normikokonaisuus, joka voitaisiin valita kulloinkin solmittavaan sopimukseen kansallisen lainsäädännön sijaan. Samaa malliahan on esitetty myös ehdotuksessa asetukseksi yhteisestä eurooppalaisesta kauppalaista.²⁸ Ajatuksena on, että kyseessä ei olisi 29. vakuutuslainsäädäntö EU-alueelle, vaan toinen kansallinen normisto kuhunkin maahan. Yhteistä eurooppalaista kauppalakia koskevan ehdotuksen johdannossa tätä toisen kotimaisen lainsäädännön ajatusta kuvataan osuvasti:

”Tällä asetuksella otetaan käyttöön yhteinen eurooppalainen kauppalaki. Sillä yhdenmukaistetaan sopimusoikeutta koskevat jäsenvaltioiden säännöt. Tätä varten ei kuitenkaan tarvitse muuttaa aiempaa kansallista sopimusoikeutta, vaan kunkin jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä otetaan käyttöön toinen sopimusoikeuden järjestelmä sen soveltamisalaan kuuluvia sopimuksia varten. Tämän toisen järjestelmän olisi oltava identtinen kaikkialla unionissa, ja sitä olisi käytettävä rinnan voimassa olevien kansallisten sopimusoikeuden sääntöjen kanssa.”²⁹

Mikäli yksittäiseen vakuutuslainsäädäntöön valittaisiin PEICL, artiklan 1:105 mukaan tämä valinta merkitsisi sitä, että kansallinen laki suljettaisiin kokonaan pois. Kansallisista säännöksistä voisivat tulla sovellettaviksi vain sellaista vakuutuslajia koskevat pakottavat erityissäännökset, jota koskevia erityissäännöksiä ei PEICL:ssä ole.

Tarkastelen tässä kirjoituksessa sellaisen eurooppalaisen vakuutusmarkkinan luomista, jolla yksittäinen vakuutusyhtiö voisi tarjota samaa vakuutuslainsäädäntöä koko EU-alueella. Tämän päämäärän saavuttamiseksi on olennaista, että PEICL olisi käytettävissä myös puhtaasti kotimaisissa vakuutuslainsäädäntöissä. PEICL:n artiklan 1:102 mukaan näin olisikin.³⁰ Muussa tapauksessahan jokaiselle vakuutusyhtiölle syntyisi ikään kuin

²⁸ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus yhteisestä eurooppalaisesta kauppalaista, KOM(2011) 635 lopullinen.

²⁹ Ehdotus KOM(2011) 635 lopullinen, s. 18–19, johdantokappale 9.

³⁰ Ks. myös artiklan perustelut kohta C4, PEICL 2009, s. 34–35. Vrt. yhteistä eurooppalaista kauppalakia koskeva ehdotus (Ehdotus KOM(2011) 635 lopullinen), jonka 13 artiklan nojalla jäsenvaltio voisi ratkaista, onko kyseisen lain käyttäminen mahdollista myös kokonaan saman jäsenvaltion sisällä tapahtuvassa toiminnassa.

kahdet markkinat: kotimaiset ja muuta Eurooppaa koskevat. Toki näinkin olisi siirrytty yksittäisen vakuutusyrityksen näkökulmasta 28 markkinoista vain kaksiin eri markkinoihin, mikä tietysti olisi valtava edistysaskel koko EU-alueella toimivalle vakuutusyritykselle. Artiklaa 1:102 koskevissa perusteluissa mainitaan myös ulkomaille muuttoa suunnittelevan kansalaisen intressi. Lisäksi mainitaan kilpailu PEICL:n ja kansallisen lain välillä sekä mahdollinen kotimaisten lainsäädäntöjen assimilaatio, joka pitkällä aikavälillä voisi tapahtua.³¹

Valinnaisen instrumentin käyttöön kotimaisissa vakuutus sopimuksissa liittyy vielä toinen kilpailukysymys. Suomen ja Ruotsin kaltaisissa korkean kuluttajansuojan maissa PEICL on kokonaisuutena vähemmän kuluttajaystävällinen kuin kansalliset lait. Jos siis PEICL ei tulisi sovellettavaksi kotimaisissa vakuutuksissa, korkean kuluttajansuojan maissa markkinat jakaantuisivat kotimaisten yritysten hallitsemiksi kotimaisen lainsäädännön mukaisiksi markkinoiksi ja PEICL-markkinoiksi, joilla kuluttajansuojan taso olisi alempi, volyymit suuremmat ja todennäköisesti myös hinnat alemmat ja joilla kotimaiset vakuutusyritykset eivät saisi toimia. Tämä ei olisi ongelma vain yhtenäisten eurooppalaisten vakuutusmarkkinoiden luomisen kannalta, vaan se olisi hyvin valitettava kilpailunrajoitus.

3 KULUTTAJAN NÄKÖKULMA

Vakuutusmarkkinoiden eurooppalaistuminen voi tuoda vakuutus kuluttajan näkökulmasta mukanaan monia etuja: palvelujen tarjoajien lukumäärä kasvaa, vakuutusvalikoima monipuolistuu ulkomaisten yrittäjien tarjotessa uudenlaisia tuotteita, ja palveluntarjoajien välinen lisääntynyt kilpailu vaikuttaa kotimaistenkin palveluntarjoajien tuotteisiin ja hinnoitteluun. Erityisesti teknisen kehityksen mahdollistama palveluiden myyntikanavien lisääntyminen tuo yhä lisää palveluita yhä useamman ulottuville tai ainakin aikaisempaa helpommin hankittavaksi. Kuluttajan kannalta on relevanttia ensinnäkin se, millaisia ja minkä hintaisia vakuutuksia on tarjolla, ja toisaalta se, millaista suojaa lainsäädäntö ongelmatilanteessa tarjoaa.³²

³¹ Artiklan 1:102 perustelujen kohta C4, PEICL 2009, s. 34–35. Ks. myös *Heiss* 2006, s. 9.

³² Kuluttajien kiinnostus vakuutusten ottamiseen rajan yli on vastikään arvioitu vähäiseksi, ks. Expert Group Report 2014, s. 14–16.

Edellä on tarkasteltu sitä, miten lainsäädäntö vaikuttaa vakuutusyritysten mahdollisuuksiin tarjota tuotteitaan eri maissa. Samalla on tullut kuvatuksi, miten kuluttajan saatavissa voi omassa kotimaassaan olla ulkomaisten vakuutusyritysten tuotteita. Jos ulkomainen yhtiö tarjoaa samanlaista tuotetta kuin kotimainen, kuluttaja voi toivoa hyötyvänsä hintakilpailusta. Todelliset tuoteinnovaatiot ovat sekä lainsäädäntösyistä että myös erilaisista kulttuuriin liittyvistä syistä hankalammin toteutettavia. Suomen markkina on eurooppalaisittain pieni eikä siksi välttämättä anna oikeaa kuvaa eurooppalaisen keskivertokuluttajan saamasta hyödystä. Uusista tuotteista Suomen markkinoilla kannattaa mainita sijoitussidonnaiset vakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset, joiden tulo Suomen markkinoille liittyy jo Suomen ETA-jäsenyyteen. Toinen tuoteuutuus ovat niin sanotut vakavan sairauden vakuutukset. Niille on luonteenomaista sekä tuotteen yksinkertaisuus että myös markkinoinnin toteuttaminen etämyynnin keinoin.

Tässä yhteydessä on syytä vielä huomauttaa, että edellä vakuutusyritysten näkökulmasta ongelmalliseksi mainittu yleisen edun periaate rajoittaa vain vakuutuksenantajan mahdollisuuksia myydä samaa tuotetta koko Euroopan alueella. Se ei sen sijaan vaikuta asiakkaan oikeuksiin hankkia omatoimisesti vakuutuksia ulkomailta.³³ Näin ollen suomalainen vakuutuskuluttaja voi hankkia esimerkiksi saksalaisen vakuutuksen, vaikka saksalainen vakuutusyritys ei saisi tuota tuotettaan Suomessa markkinoida. Vakuutuskuluttajien valmiutta hankkia ulkomaisia tuotteita on pyritty parantamaan niin kutsutulla rahoituspalveluiden etämyyntidirektiivillä, jonka tarkoituksena on rajat ylittävän kaupankäynnin lisääminen ennen muuta myyjän tiedonantovelvollisuutta sääntelemällä.³⁴ Tämä direktiivi on implementoitu kuluttajansuojalakimme (38/1978) 6 a lukuun otetuin säännöksin (L 29/2005).

Yksittäisen vakuutuskuluttajan näkökulmasta kansainvälisen yksityisoikeuden normit yleensä takaavat hänelle hänen kotimaansa normien antaman suojantason, oli se sitten korkea tai matala. Kotimaan normien soveltuminen on siinä mielessä huomionarvoista, että luonteenomaisena suorituksena vakuutussovituksessa on vakuutusyhtiön suoritus, joten sillä perusteella vakuutusyhtiön kotimaan lainsäädännön kuuluisi tulla sovel-

³³ Jo tuolloin tällaisten vakuutusten myynti oli vakuutusdirektiivien mukaan sallittua, ja kilpailuneutraliteettisyistä niiden myynti sallittiin myös suomalaisille vakuutusyhtiöille, *Lehtipuro et al.* 2010, s. 20.

³⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/65/EY, annettu 23 päivänä syyskuuta 2002, kuluttajille tarkoitettujen rahoituspalvelujen etämyynnistä ja neuvoston direktiivin 90/619/ETY sekä direktiivien 97/7/EY ja 98/27/EY muuttamisesta, johdantokappaleet 12–13.

lettavaksi.³⁵ Kun kuluttaja voi pitää tärkeänä oman maansa lainsäädännön soveltumista ajattelematta sitä, millainen sen tarjoama suoja ulkomaiseen vaihtoehtoon verrattuna todellisuudessa on, on sinänsä mahdollista, että lainvalintasäännöillä voisi olla jonkinlaista merkitystä eurooppalaisen vakuutusliiketoiminnan edistämisen kannalta, edellyttäen tietysti, että vakuutuskuluttaja kiinnittää huomiota tällaisiin kysymyksiin. Riitatilanteissa prosessaaminen oman maan lainsäädännön nojalla on luonnollisesti paljon helpompi vaihtoehto kuin johonkin ulkomaiseen lainsäädäntöön perehtyminen.

Vakuutuskuluttajan kannalta direktiivein tapahtuva vakuutuslainsäädännön harmonisointi voi olla merkityksellistä jo sen vuoksi, että oman kotimaan lainsäädännön tarjoama suoja näin paranee. Kuluttajansuojaa on EU-oikeudessa perinteisesti kehitetty minimidirektiivein, jolloin jäsenvaltiot ovat voineet valita myös direktiivissä omaksuttua korkeamman suojantason. Sittemmin on kuitenkin siirrytty käyttämään usein maksimiharmonisointia. Tällöin siis jäsenvaltio ei voi poiketa direktiivistä myöskään ”ylöspäin” eli antaa kuluttajille laajempaa suojaa kuin direktiivissä on tarkoitettu. Korkean vakuutuskuluttajansuojan maissa, kuten Suomessa, tämä voi johtaa jopa vakuutuskuluttajan aseman heikkenemiseen.³⁶ Eurooppalaistumisen kannalta harmonisointi merkitsee tietysti sitä, että jos erot eri maiden vakuutuslainsäädäntöjen välillä vähenevät, kuluttajan luottamus vieraan valtion lainsäädäntöön voisi ainakin teoriassa lisääntyä.

PEICL, jota edellä on pidetty ainoana tällä hetkellä näköpiirissä olevana tapana todellisten eurooppalaisten kuluttajavakuutusmarkkinoiden luomiseksi, voisi merkitä kuluttajalle sitä, että hinnaltaan tai sisällöltään houkuttelevan tuotteen ostamisen edellytyksenä olisi, että sopimukseen sovellettavaksi normistoksi valittaisiin PEICL. Voisi olettaa, että toisille kuluttajille tällainen valinta ei olisi mieleen, kun taas toiset olisivat haluamansa vakuutuslainsäädäntöön saadakseen valmiita valitsemaan PEICL:n kotimaansa lainsäädännön sijaan.

Olennaista kuluttajan kannalta kuitenkin olisi, tai ainakin pitäisi olla, millaista suojaa valinnainen instrumentti tarjoaisi ja millainen tämä suojantasoo olisi hänen oman maansa vakuutuslainsäädännön antamaan turvaan verrattuna. Koska PEICL ei vastaa minkään valtion olemassa olevaa

³⁵ Esim. HE 44/1987 vp, s. 17 ja *Liukkunen* 2012, s. 223.

³⁶ Esim. rahoituspalveluiden etämyynnin implementoinnin yhteydessä vakuutuslainsäädäntöä muutettiin siten, että vakuutuslainsäädäntöä menetti eräissä, tosin vähämerkityksisissä, tapauksissa oikeuden irtisanoa vakuutuksensa, ks. vakuutuslainsäädäntömuutoksen 12 §:n muutos (L 30/2005).

vakuutuslainsäädäntöä, sen antama turva olisi joka tapauksessa erilainen kuin kuluttajan kotimaan lainsäädännön mukainen turva. Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että toisten maiden vakuutuslainsäädännöt ovat kuluttajamyönteisempiä kuin toisten; Suomen lainsäädäntö edustaa yleisesti ottaen varsin kuluttajamyönteistä asennetta. Sen sijaan sitä, miten yksittäinen ongelmatilanne ratkeaisi, ei voi tällä tavoin yleisesti ennustaa.³⁷ Se, mitä PEICL kaikissa tilanteissa voisi kuluttajalle tarjota, olisi harkittu kokonaisuus, jossa on pyritty kuluttajansuojatavoite huomioiden tasapainottamaan osapuolten intressit.

4 LOPUKSI

Kuluttajavakuutusmarkkinoiden eurooppalaistumista voidaan tarkastella toisaalta vakuutuslainsäädännön ja toisaalta vakuutusyrityksen näkökulmasta. Vähäisetkin lainsäädäntötoimet voivat kuluttajan kannalta johtaa jonkinlaiseen pieneen edistysaskeleeseen vakuutusmarkkinoiden eurooppalaistumisessa vaikkapa sillä tavoin, että kuluttaja rohkaistuu käyttämään tarjolla olevia ulkomaisten vakuutusyhtiöiden palveluja.

Erilaiset osittaisratkaisut, jotka sinänsä voivat lisätä kuluttajien halua ottaa ulkomaisen vakuutuslainsäädännön vakuutuksia, eivät sen sijaan riitä vakuutusyrityksen näkökulmasta todellisten eurooppalaisten kuluttajavakuutusmarkkinoiden luomiseen. Sen vuoksi nimenomaan vakuutusyritysten ja niitä edustavien järjestöjen luulisi olevan kiinnostuneita yhteisestä eurooppalaisesta vakuutuslainsäädännöstä.

On tietysti poliittinen kysymys, halutaanko tavoitella todellisia eurooppalaisia kuluttajavakuutusmarkkinoita, siis markkinoita, joilla yksittäinen vakuutusyritys saisi halutessaan tarjota samaa vakuutuslainsäädäntöä koko unionin alueella. Jos tällaista markkinaa pidetään tavoitteena, kansallisten vakuutuslainsäädäntöjen ongelma on jollakin tavoin saatava ratkaistuksi. Toistaiseksi tämänsuuntaiset eurooppalaiset lainsäädäntöhankkeet ovat joko epäonnistuneet tai ainakin olleet riittämättömiä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan yhteinen eurooppalainen vakuutuslainsäädäntö.

³⁷ Sitä, että erilaisetkin normit voivat käytännössä johtaa samankaltaiseen tulokseen, kuvaa hyvin *Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea*: Comparison on insurance contract law in the light of six cases. *Nordisk Försäkringstidskrift* 1996, s. 105–111 ja *Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea*: Kahdeksan ETA-maan lakivertailu: Korvauskäytäntö kirjavia. *Vakuutuslainsäädäntö* 2/1996, s. 20–23.

Konkreettisin ehdotus tämän ongelman ratkaisemiseksi on PEICL, akateemisen työryhmän laatima ehdotus eurooppalaiseksi vakuutus sopimuslaksi, joka olisi luonteeltaan valinnainen instrumentti ja joka otettaisiin asetuksella osaksi EU-oikeutta. PEICL:n avulla yhteisen eurooppalaisen vakuutus sopimuslain puute voitaisiin ratkaista ilman, että jäsenvaltioiden olisi luovuttava omasta vakuutus sopimuslainsäädännöstään, vakuutuksen antajien muokattava koko vakuutus tuotevalikoimaansa uuden lainsäädännön mukaiseksi tai vakuutus kuluttajien luotettava satunnaiseen vieraaseen vakuutus sopimuslakiin.

Jos EU:ssa päätettäisiin edetä valinnaisen instrumentin tietä, jää nähtäväksi, syntyisikö jäsenvaltioiden kesken jatkossa riittävästi kiinnostusta ja yhteisymmärrystä, jotta voitaisiin pyrkiä lopulta saamaan aikaan todella yksi ainoa eurooppalainen vakuutus sopimuslaki. Sitä odoteltaessa PEICL voisi toimia kansallisten lainsäätäjien työkalupakkina kansallisia vakuutus sopimuslakeja uudistettaessa.³⁸ Tällä tavoin kansalliset lainsäädännöt voisivat lähentyä toisiaan, mikä olisi sinänsä hyödyllistä ja ehkä vakuutus markkinoiden eurooppalaistumistakin edistävää, vaikkei todellisia eurooppalaisia kuluttajavakuutus markkinoita siten voidakaan saada aikaisiksi.

38 Tässä yhteydessä on myös syytä mainita, että PEICL on herättänyt kiinnostusta Euroopan unionin ja koko Euroopan rajojen ulkopuolella. Periaatteiden tähän asti julkaistu osa on käännetty muun muassa japaniksi, kiinaksi, koreaksi ja turkiksi. Käännökset ovat saatavilla PEICL-työryhmän kotisivuilla osoitteessa <http://www.restatement.info/>.